

ванням з боку дозвільних органів, повинна бути впорядкована й вичерпно регламентована.

Висновки. Отже, природоресурсний дозвіл можна визначити так:

– результат волевиявлення компетентних суб'єктів (власників природних ресурсів або уповноважених ними осіб), спрямований на передання права користування визначеною частиною природного ресурсу з дотриманням передбачених законодавством і конкретизованих дозволом умов використання цього виду природного ресурсу в установлених межах;

– як офіційний письмовий документ, що має персоніфікований характер, видається за встановленою

процедурою та фіксує, оформляє право природокористувача здійснювати зазначений у ньому вид використання конкретного природного ресурсу;

– як юридичний факт, який (самостійно або в сукупності з іншими юридичними фактами) породжує виникнення відносин використання природних ресурсів.

Природоресурсний дозвіл є виявом імперативного методу правового регулювання та юридичним засобом обмеження діяльності у сфері використання природних ресурсів, а також формою легітимізації природокористування, підтвердженням законності дій природокористувачів і гарантією захисту у випадку порушення їхніх прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / укл. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник] : у 2 т. / ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К. : Юридична думка, 2004. – Т. 1 : Загальна частина. – 2004. – 584 с.
3. Тимошук В.П. Процедура прийняття адміністративних актів: питання правового регулювання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / В.П. Тимошук. – К., 2009. – 20 с.
4. Комарницький В.М. Право спеціального природокористування : [монографія] / В.М. Комарницький ; відп. ред. Н.Р. Малишева. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. – 424 с.
5. Комарницький В.М. Право спеціального природокористування : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.06 / В.М. Комарницький. – К., 2012. – 36 с.
6. Науково-практичний коментар Кодексу України про надра / [Г.І. Балюк, А.П. Гетьман, Н.Р. Малишева та ін.] ; за ред. Г.І. Балюк. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 328 с.

УДК 349.41

НЕДОЦІЛЬНІСТЬ ВИРІШЕННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ В ПОРЯДКУ ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

THE NON-EXPEDIENCY OF THE CERTAIN TYPES OF LAND DISPUTES RESOLUTION IN THE COURSE OF CONTENTIOUS PROCEEDINGS

Кононов В.В.,

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри земельного та аграрного права
юридичного факультету*

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Петровська М.П.,

магістрант

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена дослідженню питання безспірності деяких видів земельних спорів. Автори аналізують окремі категорії справ на предмет відсутності спору про право. Обґрунтовується необхідність та доцільність розгляду таких спорів у порядку окремого провадження.

Ключові слова: безспірні спори, самочинне будівництво, втрата правовстановлюючих документів, спадщина, позовне провадження, земельні спори.

Статья посвящена исследованию вопроса бесспорности некоторых видов земельных споров. Авторы анализируют отдельные категории дел на предмет отсутствия спора о праве. Обосновывается необходимость и целесообразность рассмотрения таких споров в порядке особого производства.

Ключевые слова: бесспорные споры, самовольное строительство, потеря правоустанавливающих документов, наследство, исковое производство, земельные споры.

This article is dedicated to the research of certain uncontested types of land disputes. The authors analyze certain category of cases in terms of the absence of dispute on the right. The necessity and feasibility consideration of such disputes in the course of separate proceedings has been substantiated.

Key words: uncontested disputes, unauthorized construction, loss of title documents, contentious proceedings, land disputes.

Постановка проблеми. На сьогодні інститут земельних спорів перебуває на стадії формування, залишаючи дискусійними чимало питань. Значна кількість земельних спорів про право має «штучний» характер, що призводить до неоднозначної та сумнівної судової практики. Розгляд таких спорів не тільки обумовлює зайву витрату ресурсів часу та грошових коштів суб'єктами земельних правовідносин, а й свідчить про наявність більш глибокої проблеми – викривлення теоретичного і практичного розуміння сутності спорів про право.

В цьому контексті великої актуальності набуває необхідність дослідження проблеми безспірності окремих видів земельних спорів, що вирішуються у порядку позовного провадження.

Питання щодо правового регулювання земельних спорів є доволі актуальними на сьогоднішній день та широко досліджуються фахівцями як у галузі цивільного, цивільно-процесуального, так і земельного права. Насамперед слід назвати роботи В.В. Комарова, Л.В. Лейби, М.М. Ненашева, В.В. Носіка, І.М. Панченка, О.О. Погрібного, В.І. Семчика та інших. Проте ґрунтовного аналізу безспірних земельних спорів на даний час в науці немає, тому досить актуальним є спрямування нашого дослідження в проблематику розгляду таких безконфліктних ситуацій в судах.

Виклад основного матеріалу. Для правильного розуміння суті і характеру судових справ у сфері земельних правовідносин надзвичайно важливо належним чином визначити окремі поняття та категорії. Юридичні конфлікти (спори) у доктрині земельного права мають свою специфіку, обумовлену характером земельних правовідносин. Загальне ж розуміння спору як процесуальної категорії сформоване основоположними теоретичними підходами. На думку Д.М. Чечота, спір – це розбіжності суб'єктів із приводу своїх прав та обов'язків [1, с. 47]. Більш розширено Н.А. Чечина визначала спори як перешкоди, опір праву, такий стан матеріальних правовідносин, за якого один із суб'єктів цих правовідносин не може здійснювати своє право, вважаючи його порушеним або оскарженим, і просить у суду захисту у вигляді припинення правопорушення [2, с. 50]. М.Д. Матієвський вважав, що розбіжності суб'єктів отримують значення спору про право за умови, якщо вони заявлені в порядку, передбаченому законом, до якого відносив претензійне та юрисдикційне вирішення [3, с. 13].

В галузевій земельно-правовій літературі пропонується визначати земельний спір як особливий вид правових відносин (різновид конфлікту), в основі яких знаходяться розбіжності суб'єктів, що проявляються в процесі виникнення, реалізації, зміни або припинення земельних прав, їх охорони (захисту) у зв'язку з порушенням прав і законних інтересів (чи їх визнанням) власників земельних ділянок, землекористувачів, у тому числі й орендарів земельних ділянок та інших суб'єктів земельних правовідносин [4, с. 40–41].

У свою чергу аналіз ст. 158 Земельного кодексу України дає можливість дійти висновку, що земельні спори – це спори, які виникають між фізичними або

юридичними особами з приводу володіння, користування чи розпорядження земельною ділянкою, що перебуває в них на праві власності або користування, та які вирішуються виключно судами, органами місцевого самоврядування й органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів [5, с. 492].

Під змістом спору розуміються суб'єктивні права та обов'язки суб'єктів спірних правовідносин, які їм кореспондують. Зіткнення юридичних інтересів сторін відбувається під час їх реалізації. Захист таких прав суб'єкти здійснюють у судах в порядку позовного провадження. Проте на нашу думку, існує категорія справ, які носять безспірний характер, тобто в їх основі не має спору про право. Це зумовлює створення явища «штучних» спорів та «фіктивних відповідей». Одночасно із фактичною відсутністю вітчизняних наукових розробок у цій сфері існує також суперечлива судова практика.

Усталеним у науці є підхід, відповідно до якого позовне провадження в цілому та окремо позов спрямовані на вирішення спору про право [6, с. 7].

Поняття «спір про право» застосовується для розв'язання складних та різнопланових процесуальних питань, проте слід погодитись із М.М. Ненашевим у тому, що на сьогодні дана категорія у процесуальній літературі часто розглядається як достатньо умовна або просто ототожнюється з позовом або спором у побутовому розумінні [7, с. 5].

Достатньо обґрунтовано видається позиція М.М. Ненашева, згідно з якою спір про право є «об'єктивно виражене протиріччя волевиявлень двох сторін, яке складається з вимоги юридичного характеру однієї сторони (адресант), якій протистоїть правове положення іншої сторони (адресата), що перешкоджає фактичному задоволенню цієї вимоги» [7, с. 7].

На сьогодні ж і законодавство, і судова практика під спором про право у позовному провадженні розуміють заявлену до суду вимогу особи, яка вважає, що її права, свободи або інтереси були порушені, не визнані або оскаржені, а також захист таких прав, свобод або інтересів.

Відповідно до загальноприйнятого розуміння, позовне провадження спрямоване саме на вирішення спору про право. Особливу увагу на це звертає М.Д. Матієвський, який зауважує, що «вся процесуальна діяльність суду та осіб, які беруть участь у справі (з моменту прийняття заяви до провадження і до винесення судового рішення), спрямована на вирішення спору про право» [3, с. 20].

Вищезазначене є дуже важливим для розуміння суті проблематики штучно створеної категорії справ, які розглядаються в порядку позовного провадження, оскільки досить логічно підсумувати такі твердження:

- в процесі прийняття рішення по суті позовних вимог суд завжди вирішує спір про право;
- якщо спір про право відсутній, або ж явно безспірний і однозначно не порушує прав інших осіб, то судовий процес не повинен дійти до стадії прийняття рішення.

До такої категорії справ в першу чергу необхідно віднести ті, які виникають внаслідок наявності юридичних дефектів у правовому регулюванні переходу прав на земельну ділянку відповідно до ст. 120 Земельного кодексу України та до ст. 377 Цивільного кодексу України.

Аналіз норм даних статей дає підстави вважати, що з моменту набуття права власності на жилий будинок (будівлю або споруду) у набувача виникає право (власності чи користування) на земельну ділянку, на якій знаходиться цей об'єкт.

Проте не всіма органами виконавчої влади та місцевого самоврядування однозначно тлумачиться зазначена стаття і на практиці у суб'єктів виникають проблеми щодо автоматичного переходу прав на земельну ділянку при купівлі будівлі, через що вони змушені звертатися до суду за захистом свого права. Виникає питання про те, кого зазначати у якості відповідача. На практиці досить часто вказується «фіктивний відповідач», оскільки без зазначення даної особи позов не буде прийнятий. Непоодинокими є випадки, коли у якості відповідача зазначають певний орган місцевого самоврядування, представник якого часто навіть не з'являється до судового засідання та письмово визнає позовні вимоги особи у повному обсязі. Тим самим створюється штучний спір, який не відповідає жодним ознакам і розумінню спору про право.

Наприклад, Гусятинським районним судом Тернопільської області розглянута справа за позовом ОСОБА_1 до Хоростківської міської ради про визнання права власності на земельні ділянки на тій підставі, що позивач набув власності на житловий будинок. Представники відповідача у судовому засіданні позовні вимоги визнали повністю.

Рішенням Гусятинського районного суду Тернопільської області від 29 липня 2014 року позов було задоволено [8].

Ще одним прикладом створення «штучного» спору у безконфліктній ситуації є ч. 3 ст. 376 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), яка передбачає, що право власності на самочинно збудоване нерухоме майно може бути за рішенням суду визнане за особою, яка здійснила самочинне будівництво на земельній ділянці, що не була їй відведена для цієї мети, за умови надання земельної ділянки у встановленому порядку особі під уже збудоване нерухоме майно. Отже, якщо проаналізувати зазначену норму, то визнати право власності на самочинне будівництво можна і за відсутності спору. Задоволення позовних вимог не ставиться у залежність від наявності умов щодо порушення, невизнання або оскарження прав позивача. По суті, необхідно просто встановити факт приналежності певного нерухомого об'єкта, що був зведений з порушеннями, які на момент винесення судового рішення були усунені. До того ж висновку ми доходимо при аналізі ч. 5 ст. 376 ЦК України, яка також не передбачає наявності спору для звернення до суду.

Вже описана вище ситуація із «фіктивними відповідачами» в особі органів місцевого самоврядуван-

ня виникає і у таких спорах. Аналізуючи конкретні справи у даній сфері, яких чимало, бачимо одну й ту ж ситуацію – представник відповідача проти позову не заперечує, згоден, щоб за позивачем визнали право власності на самочинне будівництво. Звичайно, позов задовольняється, тому що це чисто формальна процедура.

Така правова ситуація є вкрай небажаною для створення позитивної судової практики, адже вказаний відповідач не має прямого юридичного інтересу і є неналежним відповідачем у розумінні цивільно-процесуального права. На жаль, іншого порядку вирішення справ про визнання прав на земельні ділянки в порядку ст. 120 ЦК України та права власності на об'єкти самочинного будівництва законодавством не передбачено, а тому подібна практика досить поширена.

І.М. Панченко для вирішення вказаної проблеми пропонує законодавцю піти шляхом розгляду даної категорії справ у порядку окремого провадження, відповідно до вимог ст. 234 Цивільного процесуального кодексу України, як справи про встановлення факту, що мають юридичне значення [9, с. 214].

Така категорія справ характеризується тим, що права особи ніким не порушені, але неналежним чином оформлене майно не дає змоги вільно розпоряджатися ним (наприклад, продати об'єкт самочинного будівництва). Таким чином, метою судового рішення є не вирішення конфлікту, що виник між сторонами, а лише встановлення факту, а саме – приналежності певного майна конкретній особі.

Варто підкреслити, що в окремому провадженні суд не позбавлений можливості залучити до участі у справі в якості зацікавлених осіб, а також встановити їх позицію щодо можливості встановлення певного факту, усіх осіб, на права чи обов'язки яких, за висновком суду, може вплинути встановлення певного юридичного факту.

Складною та фактично безспірною є категорія спорів, що пов'язана із тими випадками, коли спадкодавець не набув права власності на земельну ділянку згідно зі ст. 125 ЦК України, проте розпочав процедуру приватизації земельної ділянки відповідно до чинного законодавства України, а відповідними органами відмовлено спадкоємцям у завершенні процедури приватизації.

Згідно з роз'ясненням Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у листі від 16 травня 2013 року № 24-753/0/4-13 «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування» спадкоємці мають право звертатися до суду із позовами про визнання відповідного права в порядку спадкування – права на завершення приватизації та одержання державного акта про право власності на землю на ім'я спадкоємця, а не права власності на земельну ділянку [10].

Наприклад, Яготинським районним судом Київської області розглянута справа за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про визнання права на завершення приватизації земельних ділянок та права на отримання свідоцтва про право власності на земель-

ні ділянки. Позивач зазначила, що після смерті батька залишилося спадкове майно у вигляді житлового будинку та земельних ділянок. Спадкоємцем за заповітом є позивачка по справі, а відповідач є спадкоємцем першої черги за законом. Спадкодавець при житті розпочав приватизацію земельної ділянки, але не встиг отримати державний акт на вказані земельні ділянки з причини не завершення приватизації земельних ділянок. Відповідач до судового засідання не з'явився, звернувся із заявою до суду про розгляд справи у його відсутність та про визнання позову.

Рішенням Яготинського районного суду Київської області від 25 грудня 2013 року позов задоволено [11].

Знову бачимо вкрай небажану для позитивної судової практики ситуацію формальності судової процедури та створення «штучного» спору.

Необґрунтованим виглядає розгляд у порядку позовного провадження категорії справ, що стосуються втрати правовстановлюючого документа. Втрата правовстановлюючих документів може обмежити власника в його законному праві розпоряджатися своєю власністю (навіть якщо право власності зареєстровано належним чином і ніким не заперечується). Про те, що визнати право власності (тобто по суті отримати новий правовстановлюючий документ) можна через суд, зазначено у ст. 392 ЦК України: «власник майна може пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оскаржується або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності» [12].

Наприклад, Сахновщинським районним судом Харківської області розглянуто справу за позовною заявою ОСОБА_2 до Сахновщинської РДА Харківської області про захист цивільного права та про визнання права власності на земельну ділянку у зв'язку із втратою Державного акту на право приватної власності на земельну ділянку. Оскільки оригінал Державного акту на право приватної власності на земельну ділянку загублений, а дублікат не видається, позивач змушена звернутися до суду.

Рішенням Сахновщинського районного суду Харківської області від 13 лютого 2014 року позов задоволено [13].

Ніякого спору про право знову ж таки не існує, але визнати право власності та отримати правовстановлюючий документ потрібно. Іншими словами,

необхідно встановити факт володіння земельною ділянкою і видати документ, що це підтверджує. Але ж саме для цього є особливий вид непозовного провадження – окреме провадження (ст. 234 Цивільного процесуального кодексу України), яке й покликане встановлювати факти, що мають юридичне значення. В Постанові Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року №5 «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення» зазначено, що «суди повинні мати на увазі, що факт володіння громадянином житловим будинком на праві власності встановлюється судом, якщо у заявника був правовстановлюючий документ на цей будинок, але його втрачено і немає можливості підтвердити наявність права власності не в судовому порядку» [14].

За аналогією можливе використання даної позиції і щодо правовстановлюючих документів на земельну ділянку. При цьому норму ст. 392 ЦК України варто застосовувати тільки у випадку втрати правовстановлюючого документа і необхідності підтвердити право власності на нерухоме майно. Подавати позов в порядку позовного провадження можна лише за наявності спору про право (наприклад, про право власності), для вирішення якого і потрібно підтвердження цього факту. Якщо ж потрібно лише визнати факт перебування об'єкта у власності, який ніхто не заперечує, тобто просто отримати правовстановлюючий документ, потрібно все ж звертатися до суду із заявою про встановлення фактів, що мають юридичне значення, тобто в порядку окремого провадження.

Висновки. Враховуючи викладене і те, що розуміння поняття «спір про право» має бути єдиним для всіх видів провадження, на нашу думку, розгляд категорій справ, які були предметом даного дослідження, в рамках позовного провадження є необґрунтованим. За відсутності у відносинах спору про право абсолютно логічним видається їх розгляд у порядку окремого провадження, оскільки згідно з ч. 1 ст. 234 ЦПК окреме провадження — це вид непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються, зокрема, цивільні справи про підтвердження наявності чи відсутності неоскаржених прав. [15].

Не менш важливим є також напрямок подальшого дослідження розгляду даних категорій справ не лише в порядку окремого провадження, а й в рамках альтернативних форм вирішення спорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чечот Д.М. Судебная защита субъективных прав и интересов / Д.М. Чечот // Советское государство и право. – 1967. – № 8. – С. 40–47.
2. Чечина Н.А. Основные направления развития науки гражданского процессуального права / Н.А. Чечина. – Л., 1987. – 150 с.
3. Матиевский М.Д. Спор о праве в советском гражданском процессе : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Гражданский процесс; арбитражный процесс» / М.Д. Матиевский. – М., 1978. – 18 с.
4. Лейба Л.В. Правове регулювання вирішення земельних спорів : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Л.В. Лейба ; Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого. – Х., 2005. – 250 с.
5. Земельний кодекс України : [наук.-практ. коментар] / за ред. В.І. Семчика. – К. : Ін Юре, 2003. – 492 с.
6. Позовне провадження : [монографія] / [В.В. Комаров, Д.Д. Луспеник, П.І. Радченко та ін.] ; за заг. ред. В.В. Комарова. – Х., 2011. – 552с.
7. Ненашев М.М. Спор о праве и его место в гражданском процессе : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.15 «Гражданский процесс; арбитражный процесс» / М.М. Ненашев. – Саратов, 2011. – 197с.

8. Рішення Гусятинського районного суду Тернопільської області від 29 липня 2014 року у справі № 596/1498/14-ц // Єдиний державний реєстр судових рішень України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/39998976>.

9. Панченко І.М. Деякі аспекти визнання права власності на об'єкти самочинного будівництва / І.М. Панченко // Часопис Київського університету права. – № 2. – С.213–214.

10. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування» від 16 травня 2013 року, № 24-753/04-13 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>.

11. Рішення Яготинського районного суду Київської області від 25 грудня 2013 року у справі № 382/2848/13-ц // Єдиний державний реєстр судових рішень України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/36483261>.

12. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

13. Рішення Сахновщинського районного суду Харківської області від 13 лютого 2014 року № 634/157/14-ц // Єдиний державний реєстр судових рішень України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38387828>.

14. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення» від 31 березня 1995 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-95>.

15. Цивільний процесуальний кодекс від 18 березня 2004 року № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

УДК 349.4 (477)

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ ЯК ВИДУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

THE ISSUE OF RESTORATION OF LAND AS THE FORM OF LAND RELATIONS

Лісова Т.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри земельного та аграрного права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено комплексному дослідженню заходів відновлення земель. Зроблено висновок, що у чинному земельному законодавстві залишаються недостатньо врегульованими суспільні відносини у сфері відновлення земель. Здійснено порівняльний аналіз відновлення та відтворення земель.

Ключові слова: відновлення, заходи, відтворення, охорона, земельна реформа.

Статья посвящена комплексному исследованию мероприятий в сфере восстановления земель. Сделан вывод о том, что в действующем земельном законодательстве общественные отношения в сфере восстановления земель остаются недостаточно урегулированными. Осуществлен сравнительный анализ восстановления и воспроизведения земель.

Ключевые слова: восстановление, мероприятия, воспроизведение, охрана, земельная реформа.

The article focuses on the complex analysis of features of measures of restoration of land. It is concluded that in the current land laws public relations in the field of restoration of land remain insufficiently addressed. The comparative analysis of the restoration and reproduction of land.

Key words: restoration, measures, reproduction, protection, land reform.

Постановка проблеми. Відповідно до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затвердженої Законом України від 21 грудня 2010 року № 2818-VI, стан земельних ресурсів в Україні близький до критичного. Під час проведення земельної реформи значна кількість проблем у сфері земельних відносин не лише залишилася нерозв'язаною, але й загострилася.

На переконання фахівців, кризовий, а місцями – катастрофічний – стан земельних ресурсів України

та негативні явища у землекористуванні, що є наслідками недоліків у системі правового регулювання охорони та відновлення земель в нашій державі, підкреслюють необхідність вдосконалення правового регулювання земельних відносин в Україні.

Проте у чинному земельному законодавстві залишаються недостатньо врегульованими суспільні відносини у сфері відновлення земель. Правові норми з питань виконання заходів з відновлення якісного стану порушених внаслідок промислової та іншої діяльності земель, закріплені у нормативно-правових